

А. К. Карманський

Національний лісотехнічний університет України, м. Львів, Україна

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ У СФЕРІ ТУРИЗМУ ТА РЕКРЕАЦІЇ

Досліджено, що внаслідок швидкого розширення індустрії туризму традиційні та нові DESTINACIЇ, які відвідують туристи, стикаються з дедалі серйознішими проблемами в галузі екології, культури та соціально-економічного розвитку. Сьогодні неконтрольоване зростання туризму, що має на меті швидке отримання прибутку, часто призводить до негативних наслідків, оскільки завдає шкоди навколишньому середовищу, місцевій спільноті і руйнує саму основу, на якій ґрунтується функціонування та успішний розвиток туризму. У роботі обґрунтовано, що ці виклики обумовлюють високу актуальність дослідження глобальних проблем забезпечення сталості туризму та рекреації та пошуку шляхів вирішення наявних проблем. Показано, що з часом відповідальний і сталий розвиток став дуже важливим явищем й інтегрувався з кожною формою соціально-економічного розвитку – як у розвинених країнах, так і країнах, що розвиваються, в економіці знань і в індустріальній економіці. Проаналізовано основні екологічні, соціальні та економічні виклики, що виникають у процесі регулювання туристичних DESTINACIЇ. Окреслено роль державної політики, державно-приватного партнерства та громадських ініціатив у забезпеченні збалансованого розвитку галузі. Розглянуто успішні кейси екотуризму та аборигенного туризму як ефективних моделей інтеграції сталих практик. Визначено ключові напрями вдосконалення управлінських механізмів для мінімізації негативного впливу туризму та підвищення його стійкості. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що сталий характер туризму в різних його формах відіграє важливу роль у його розвитку, збереженні та підтримці для майбутніх поколінь, навіть без шкоди для поточних потреб, бажань і уподобань туристів, місцевих жителів та зацікавлених сторін. На основі застосування методології контент-аналізу та кейс-стаді, в рамках епістемологічної парадигми соціального конструктивізму, представлено систематизацію основних тенденцій, ризиків та викликів сталого розвитку в сфері туризму та рекреації. З практичної точки зору, поточне дослідження забезпечує цінний внесок для формування обізнаності і досвіду стейкхолдерів екотуризму – розробників політик, планувальників, організацій з управління туристичними напрямками, неурядових організацій, приватних установ екотуризму та місцевих громад. Водночас, положення дослідження мають не тільки прикладну, а й більш фундаментальну цінність, роблячи внесок до концептуалізації стійкого туризму як багатоаспектного явища, в якому важливу роль відіграє соціальна площина.

Ключові слова: сталий розвиток; екотуризм; аборигенний туризм; сталість; стейкхолдери; публічне управління; державно-приватне партнерство; розвиток територій; управління туристичними DESTINACIЯМИ.

Вступ

Туризм – це динамічна сила, яка спонукає подорожувати, щоб досліджувати природу, визначні пам'ятки та суспільства, відкривати культури, знайомитися з людьми, взаємодіяти з цінностями та пізнати нові традиції та події. Розвиток туризму та привабливості певних напрямків є основою підтримки індустрії туризму. Крім того, за останні десятиліття актуальною у сфері туризму стала концепція сталості, що передбачає свідомі зусилля, спрямовані на збереження соціально-культурної спадщини та природних ресурсів для захисту екологічних екосистем шляхом підтримки здоров'я та економічного добробуту людей. Сталість навколишнього середовища може відображатися в чистоту та зеленому природному ландшафті, процвітаючому біорізноманітті, незайманих морських пляжах, довгих ділянках пустельних степів, соціально-культурних цінностях та археологічній спадщині, які втілюють ступінь мотивації

туристів і готовність місцевої громади приймати відвідувачів. У цьому контексті зростання туризму та екологічну сталість вважають взаємозалежними конструктами; отже, зростання розвитку туризму та прибуття туристів безпосередньо впливає на якість сталого та зеленого туризму [3, 24, 49].

Однак актуальною проблемою сьогодення, як на практичному, так і науковому рівнях, є забезпечення балансу між інноваційним та активним розвитком туризму та збереженням навколишнього середовища, а також загалом досягненням Цілей Сталого Розвитку (ЦСР) ООН, зокрема в контексті їх соціального компонента. Водночас, дискурс сталості у сфері туризму з'явився відносно недавно, а відповідні дослідження мають, зазвичай, суто прикладний характер.

За даними Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), туризм є однією з найбільш швидкозростаючих галузей економіки, що становить понад 10 % від світового ВВП [50]. Кількість туристів, що становила

Інформація про авторів:

Карманський Андрій Костянтинович, здобувач програми доктора філософії, кафедра публічного управління та адміністрування.

Email: 23karmanskyi.a@nltu.lviv.ua; <https://orcid.org/0009-0009-1450-7244>

Цитування за ДСТУ: Карманський А. К. Глобальні проблеми впровадження інструментів стійкого розвитку у сфері туризму та рекреації. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. Вип. 3/4(80/81). Львів: НЛТУ України, 2024. С. 76–86.

Citation APA: Karmanskyi, A. K. Global problems of implementing sustainable development tools in the field of tourism and recreation. *Efficiency of public administration*, 3/4(80/81), 76–86. <https://doi.org/10.36930/508011>

25 млн міжнародних туристів у 1950 р. зросла до 166 млн у 1970 р., досягнувши 1,442 млрд у 2018 р. та, за прогнозами, становитиме 1,8 млрд до 2030 р. [5]. "Мобілізація" такої значної людської маси туристів, швидше за все, призведе до забруднення навколишнього середовища разом із позитивним впливом туризму на зайнятість, створення добробуту та економіку. Місцеве забруднення в туристичних місцях може охоплювати викиди в повітря, шум, тверді відходи, сміття, стічні води, нафту та хімікати, архітектурне/візуальне забруднення, опалення, використання автомобілів та багато іншого. Крім того, неконтрольоване, перенаселене та погано сплановане місце туристичного розміщення має істотний негативний вплив на якість навколишнього середовища. Це призводить до надмірного споживання природних ресурсів, погіршення якості послуг й експоненціального зростання відходів і забруднення. Крім того, туристи, які перебувають "поза межами" можливостей дестинації, приносять проблеми, а не вигоди, такі як ерозія ґрунту, виснаження природних ресурсів, нагромадження відходів і забруднення повітря, а також загроза біорізноманіттю, розкладання соціокультурних середовищ існування та завдання шкоди незайманості суші та моря [1, 47].

Зростання туризму та забруднення навколишнього середовища відбувається по всьому світу в різних регіонах. Країни АСЕАН, які називають "раєм" для забруднення повітря, зміни клімату та глобального потепління, відчувають вплив економічного туризму та відповідне забруднення [3]. У Китаї понад 58 основних китайських туристичних дестинацій закликають до негайних політичних заходів для пом'якшення наслідків забруднення повітря та покращення екологічної сталості [55]. Подібно Сінгапур, будучи найбільш відвідуваною країною, стикається з негативним екологічним слідом і вимагає компромісу між розвитком туризму та екологічною сталістю [53]. Попередні дослідження встановили, що міжнародний туризм і його постійний розвиток зумовлюють збільшення прибутку туристів, споживання енергії, викиди вуглекислого газу (CO₂) і забруднення повітря, що, як наслідок, є одним з критичних факторів зміни клімату. Країни Південної Азії, а точніше Шрі-Ланка та Пакистан, посідають найвищі місця щодо зростання туризму та забруднення навколишнього середовища порівняно з іншими країнами [5].

Тим часом тенденції сталого розвитку набувають популярності в секторі туризму та відпочинку за останні

два десятиліття. Сталість у контексті управління у сфері туризму та рекреації є широко використовуваним поняттям, яке та має різні визначення. Більшість визначень сталого відпочинку/туризму застосовують варіанти "трьох стовпів" (екологія, економіка, соціальна справедливість), представлених у звіті Брундтланда 1987 року. В опитуванні 217 професіоналів і дослідників сфери відпочинку та туризму респонденти надали робоче визначення сталого відпочинку або сталого туризму [12]. Якісні відповіді систематично кодували та аналізували, щоб виявити загальні теми. Результати свідчать про те, що уявлення про сталість відрізняються залежно від географії та інституційної приналежності, нагадуючи, що сталість – це мінлива конструкція, яка може бути використана для досягнення цілей певних агентів або у відповідь на дії внутрішніх чи зовнішніх сил. Визначення сталого відпочинку та туризму стають багатограннішими, нюансованими та багат шаровими, відходячи від точки зору, яка віддає пріоритет екологічним цілям, до структури соціально-екологічних систем, яка визнає взаємопов'язану мережу соціально-культурних, локально-глобальних, інституційних та реляційних процесів.

Однак сталі практики в туризмі та рекреації останнім часом стали не тільки елементом корпоративної соціальної відповідальності чи виконання нормативних вимог, але й інструментом розвитку та підтримки конкурентних переваг та збільшення прибутків, лояльності клієнтів та інвестиційної привабливості. Про це свідчать статистичні дані про розвиток і прогнозні тенденції сталого туристично-рекреаційного ринку в світі (рис. 1).

Відповідно до звіту Market Data Forecast (2024), світовий ринок сталого туризму становив 0,83 млрд дол. США у 2023 р., і очікується, що він досягне оцінки в 5,43 млрд дол. США до 2032 р. порівняно з 1,02 млрд дол. США у 2024 році. Очікується, що CAGR становитиме 23,2 % впродовж прогнозованого періоду до 2032 р. [36].

Згідно з іншим звітом, підготовленим Market Research [37], очікується, що розмір глобального ринку сталого туризму до 2033 р. становитиме приблизно 11,2 трлн дол. США з 3,2 трлн дол. США у 2023 р., демонструючи зростання CAGR на 13,7 % впродовж прогнозованого періоду з 2024 по 2033 роки. Експерти дослідження ринку надають прогноз динаміки глобального ринку сталого туризму за секторами сталого туризму (рис. 2) [37].

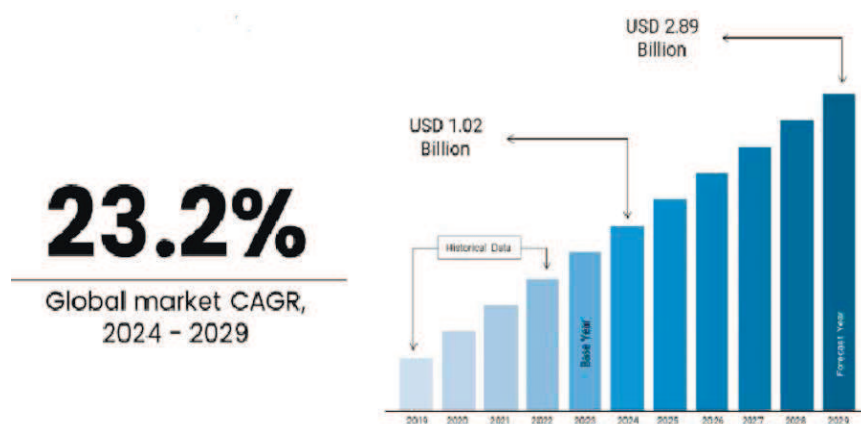

Рис. 1. Глобальний ринок сталого туризму: поточний стан і прогноз [36]

Примітка: наведено з оригіналу.

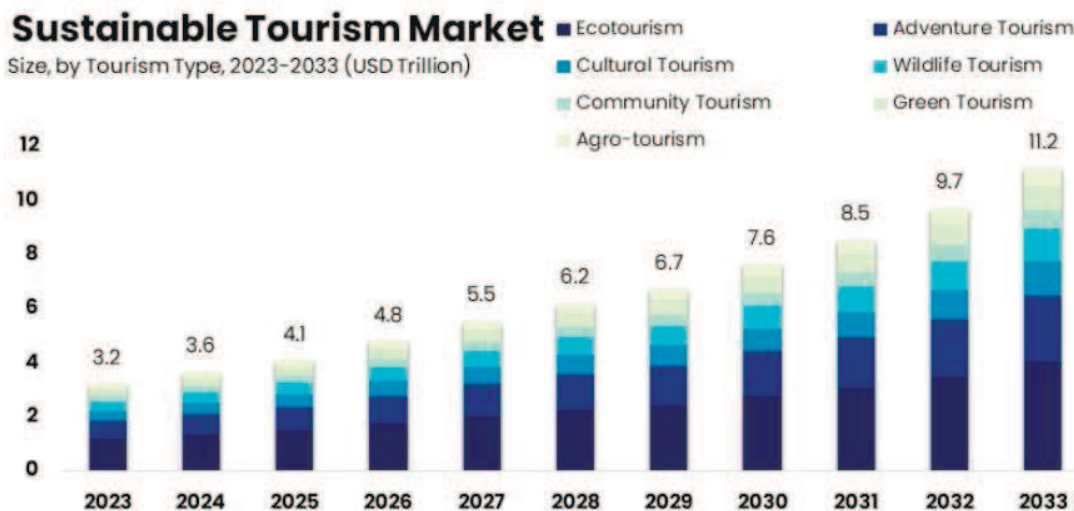

Рис. 2. Стан та прогноз динаміки світового ринку сталого туризму за секторами сталого туризму [37]

Примітка: наведено з оригіналу.

Ринок сталого туризму готовий до значного зростання, що підживлюється злиттям екологічних, соціальних та економічних факторів, які сигналізують про перехід до відповідальніших практик подорожей. Розширення цього сектору підкреслюється стійкою тенденцією споживачів до екологічно свідомих рішень щодо подорожей, про що свідчить опитування 2023 р., де 76 % мандрівників вказали на свій намір прийняти більш екологічні звички подорожувати впродовж наступного року [52]. Такі дані підкреслюють зростання пріоритетності екологічних міркувань у виборі споживачів.

Ринок сталого туризму зосереджується на створенні екологічно свідомих подорожей із низьким рівнем екологічного впливу. Цей сектор сприяє збереженню культури та зміцненню місцевої економіки, мінімізуючи екологічний слід.

У міру підвищення глобальної обізнаності про проблеми навколишнього середовища цей ринок переживає зростання, завдяки тому, що мандрівники дедалі більше віддають перевагу екологічно чистим варіантам подорожей і досвіду, який пропонує глибшу взаємодію з місцевими громадами. Розширення галузі додатково підтримується урядовою та неурядовою політикою, яка підтримує стійкі практики в туризмі.

Результати дослідження Kumar et al. [30] припускають, що сталий розвиток має високу позитивну кореляцію з розвитком рекреації та туризму, а також істотно впливає на розвиток рекреації та туризму в туристичних напрямках.

Водночас існує низка перешкод, які стримують розвиток і зростання екотуризму. Не всі інтереси зацікавлених сторін задоволені. Понад це, у думках туристів, місцевих жителів, стейкхолдерів у сфері туризму та різних інших організацій, які прямо чи опосередковано пов'язані з туризмом, могла спостерігатись різна плутанина щодо досягнення та інтеграції сталого розвитку з туризмом та його формами.

Отже, постає важливе завдання: інтегрувати туризм зі сталим розвитком, а також запровадити основні показники сталості у міру розвитку рекреації та туризму. З огляду на це, предметом дослідження є сталі практики туризму. Метою дослідження є проаналізувати концепції та кейси таких практик з урахуванням ролі громад і держави як його безпосередніх стейкхолдерів, що

охоплює такі завдання: визначити вплив туризму на місцеві громади, систематизувати переваги та бар'єри на шляху розвитку сталих практик туризму, а також дослідити кейси впровадження аборигенного туризму як одного з найважливіших напрямів сталого туризму, зокрема й ролі суб'єктів публічного управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сталий розвиток пояснює інтегровану платформу, в якій спостерігається розвиток різних компонентів туризму та пов'язаних із ним сфер. Такі компоненти, як атракції, обладнання, доступність, розміщення, зручності та заходи в різних напрямках тощо пов'язані між собою та дестинацією через сталий розвиток [35, 41]. Процес розвитку туризму фасилітується за допомогою взаємопов'язаних індикаторів сталого розвитку туризму. Інші підходи, прийняті у домені сталого розвитку, охоплюють інтегрований, комплексний розвиток, позитивний вплив туризму та високий рівень сприйняття та задоволення серед місцевих громад, туристів та стейкхолдерів щодо розвитку туризму [29]. Сталий розвиток широко використовують у туризмі, враховуючи гостинність, транспорт та суміжні сфери туризму [52]. Сталий розвиток є неминучим процесом з огляду на розвиток і управління туристичними дестинаціями і всією системою відповідальним і сталим способами [12].

Варто зазначити також, що туризм розглядають як спосіб подолання бідності, особливо в менш розвинених регіонах; однак розвиток туризму завжди супроводжується різними негативними впливами. Учені класифікували ці впливи відповідно до трьох категорій: економічні, соціально-культурні та екологічні. Це так званий "потрійний критерій". Туризм відкриває для місцевих жителів можливість роботи та інші джерела доходу.

Однак економічні витрати, нерівність доходів та інфляція можуть стати економічними витратами для розвитку туризму. Туризм пропонує місцевим жителям взаємодію з туристами та створює туристичну інфраструктуру, яка також приносить користь місцевим жителям. Однак культурний шок і суперечлива поведінка можуть ввести в оману цінності місцевих жителів. Надлишок туристів може заважати повсякденному життю мешканців. Хоча розвиток туризму дає можливість оцінити та спланувати місцеві природні та культурні ресурси, поведінка туристів може також зруйнувати ці ре-

сурси. Це може призвести до того, що місце призначення стане менш привабливим, ніж колись.

Учені припускають, що туризм може сприяти або знижувати задоволеність місцевих мешканців життям (наприклад, здоров'я, безпека, емоції та матеріальний добробут). Крім того, на підставі сприйняття мешканцями сталого розвитку вчені зазначили, що туризм, який базується на спільнотах, сприяє сталому розвитку [31]. Отже, туризм можна розглядати як "палку з двома кінцями", яка приносить значні вигоди та одночасно витрати і збитки з точки зору економіки, соціальної культури, навколишнього середовища та добробуту. Отже, планування та розвиток туризму потребує запровадження концепції сталого туризму, щоб збільшити переваги туризму та зменшити негативні наслідки, наскільки це можливо.

Поведінка туристів і ставлення мешканців є предметом серйозних дискусій у контексті сталого туризму. Деякі фактори, які впливають на екологічну поведінку туристів, охоплюють туристичний імідж, культурні відмінності, втручання в навколишнє середовище та послуги інтерпретації [53]. З іншого боку, стосунки між туристами та мешканцями, емоційна солідарність і суб'єктивне благополуччя, прихильність до місця, сприймане поліпшення засобів для існування та розширення прав та можливостей можуть впливати на ставлення мешканців до підтримки туризму [42].

Розвиток індикаторів сталості туристичних напрямків або туристичного бізнесу обговорюється при оцінці сталого туризму [40]. Індикатори сталого туризму є цілісними концепціями, які повинні охоплювати точки зору всіх стейкхолдерів. Більшість дослідників дотримуються концепції потрійного критерію (тобто економічного, соціально-культурного та екологічного), для розроблення індикаторів сталого туризму, які оцінюють сталість розвитку туризму [48]. З точки зору жителів, сталі показники можуть зосереджуватися на внеску для блага місцевих жителів, наприклад, на покращенні місцевої економіки, заохоченні гарних взаємин із туристами та іншими мешканцями, забезпеченні збереження природних і культурних ресурсів і сприянні добробуту жителів. З точки зору менеджерів дестинацій, політика та технології також повинні бути включені до списку сталих показників. З точки зору власників туристичного бізнесу, результативність бізнесу буде критичною проблемою з огляду на такі фактори, як фінансова, управлінська та маркетингова ефективність, ефективність витрат, задоволеність туристів, туристичні ресурси та технічне обслуговування обладнання, а також підтримання гарних відносин із внутрішніми (тобто працівниками та акціонерами) та зовнішніми (тобто уряд, місцеві жителі, туристи та постачальники) стейкхолдерами, які гарантують стійке функціонування бізнесу. Індикатори сталості корисні для менеджерів туризму для оцінювання та створення стратегій для забезпечення розвитку сталого туризму [32, 33].

Розвиток сталого туризму стикається з багатьма бар'єрами на шляху його реалізації, зокрема економічними, соціальними, політичними та екологічними. Доддс і Батлер [20] висвітлили деякі з найпоширеніших перешкод для впровадження політики сталого туризму, такі як низька обізнаність і освіта щодо сталого туризму, низька участь стейкхолдерів і відсутність належного фінансування. Крім того, політики сталого туризму

часто неправильно розуміють або ігнорують основні учасники розвитку туризму, такі як уряди, підприємства та місцеві громади [9, 43].

Однією з поширених перешкод є відсутність зобов'язань з боку основних гравців у туристичній індустрії, таких як готелі та туроператори. Крім того, багато з цих компаній очікують, що уряди нададуть фінансові стимули для впровадження сталих практик, а не саме їм доведеться відповідати за їх власне впровадження [38]. Відсутність залучення стейкхолдерів також є основною перешкодою для впровадження сталого туризму. Хаті-поглу та ін. [25] досліджували залучення стейкхолдерів у регіоні Східна Фракія у Туреччині та дійшли висновку, що хоча існує формальна структура для залучення стейкхолдерів до процесу планування, її ефективність обмежена через брак ресурсів і належної координації. Вони пропонують, щоб залучення стейкхолдерів було більш проактивним, залучати більше місцевих груп і громад, щоб забезпечити врахування місцевих потреб і проблем у процесі планування. Впровадження сталого туризму може залучати багато учасників і секторів, які можуть мати різні інтереси, цілі та програми [7]. Це, однак, може створити конфлікти, конкуренцію чи недовіру між стейкхолдерами туризму та перешкодити ефективній комунікації та співпраці [23].

Діас та ін. [18] досліджують перешкоди та політику, що впливають на реалізацію сталого туризму, на основі досвіду Португалії. Їхнє дослідження визначає та ранжує фактори, які перешкоджають реалізації сталого туризму в дестинації, що розвивається. Автори використовують метод Delphi у поєднанні з методикою Q-сортування із трьома раундами експертного рейтингу і аналізують результати за допомогою тесту Кендалла W. Виявлено, що думки експертів узгоджувались щодо найбільш і найменш важливих факторів негативного впливу на реалізацію практики сталого туризму, таких як відсутність довгострокового бачення, чітких визначень, інтеграції питань сталого туризму в державну політику, надмірна бюрократія та економічний пріоритет порівняно з екологічним. Діас та ін. [18] порівнюють отримані ними емпіричні результати з літературою, розглянутою у процесі дослідження, та підтверджують важливість довгострокового бачення перспектив сталого туризму, інтеграції зусиль регуляторів та гравців туристичного ринку, скорочення бюрократії та забезпечення ясності цілей та дорожніх карт у політиці для сталого туризму.

Незважаючи на доволі широкий перелік опублікованих досліджень, автори здебільшого зосереджуються на конкретно-точкових, вузьких, або регіональних аспектах сталості туризму. Частину проблематики щодо узгодження та балансування всіх аспектів сталості туризму, тим більше в глобальному масштабі, не вирішено, зокрема питання державного регулювання та його ефективність у впровадженні політик сталого туризму, комплексного аналізу механізмів державно-приватного партнерства (4P) у фінансуванні та реалізації екологічних ініціатив у туризмі, цифрових платформ моніторингу впливу туризму на довкілля (наприклад, smart tourism destination management), міжрегіональних порівнянь впливу публічної політики на сталий розвиток туризму у країнах, що розвиваються, та розвинених країнах. Частину цих питань буде розглянуто в цій роботі.

Методи та інформаційна база дослідження. Як інструменти дослідження використовували такі загальнонаукові методи, як аналіз та синтез, методи аналітичного моделювання, системний та функціональний підходи. Як епістемологічну основу дослідження обрано парадигму соціального конструктивізму, що передбачає перетин предметних областей епістемології та соціальної філософії, призводячи до взаємозбагачення їх методології та наростання їх відкритості міждисциплінарним дослідженням.

Практичний інструментарій дослідження заснований на застосуванні контент-аналізу та методу кейс-стаді. Крім того, застосування елементів обґрунтованої теорії дало змогу визначити ключові напрями дослідження особливостей та викликів у сфері сталого розвитку секторів туризму та рекреації.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням одержаних результатів

Туризм є однією з найбільш швидкозростаючих галузей у світі та важливим джерелом міжнародного обміну та зайнятості, водночас будучи тісно пов'язаним із соціальним, економічним та екологічним добробутом багатьох країн, особливо країн, що розвиваються. Всесвітня туристична організація визначає сталий туризм як туризм, який повністю враховує його поточні та майбутні економічні, соціальні та екологічні наслідки, задовольняючи потреби відвідувачів, галузі, навколишнього середовища та приймаючих громад [41]. У Порядку денному в галузі сталого розвитку на період до 2030 року завдання 8.9 ЦСР спрямоване на те, щоб "до 2030 року розробити та впровадити політику заохочення сталого туризму, який створює робочі місця та просуває місцеву культуру та продукти". Важливість сталого туризму також наголошується в задачі ЦСР

12.b., яка спрямована на "розробку та впровадження інструментів для моніторингу впливу на сталий розвиток для сталого туризму, який створює робочі місця та просуває місцеву культуру та продукти" [41, 51].

Однак сталість піддається критиці за надто абстрактну концепцію, і ці проблеми існують, зокрема, й в індустрії туризму. Існує кілька визначень і трактувань цього поняття. Ініціатива ООН, яка залучає частини галузі та інші установи, встановила низку критеріїв. Щоб бути "постачальником послуг сталого туризму", організація повинна [8]:

- максимізувати соціальні та економічні переваги для місцевої громади та мінімізувати негативний вплив;
- збільшити вигоди для культурної спадщини та мінімізувати негативний вплив;
- максимізувати користь для навколишнього середовища та мінімізувати негативний вплив;
- продемонструвати ефективне стале лідерство.

Урахування соціальних, економічних, культурних та екологічних міркувань є надзвичайно складним завданням. Наведений нижче малюнок (рис. 3) ілюструє потенційні конфлікти з точки зору сталого розвитку, які можуть виникнути у громадах, які сприяють розвитку туризму. Конфлікти ускладнюють спроби працювати більш стабільно для учасників, таких як місцева влада, туристичні підприємці, місцеві жителі та туристи. Схема на рис. 3 допомагає зрозуміти конфлікти, які нещодавно виникли між різними акторами в Барселоні, Венеції та Амстердамі (наприклад, демонстрації та напади на туристів). Стосовно Барселони, це явний випадок конфлікту власності, де туристичні підприємці, з одного боку, націлені на довгострокове економічне зростання, тоді як місцеве населення хоче мати доступ до житла, яке є не надто дорогим, але водночас мирним і безпечним [52].

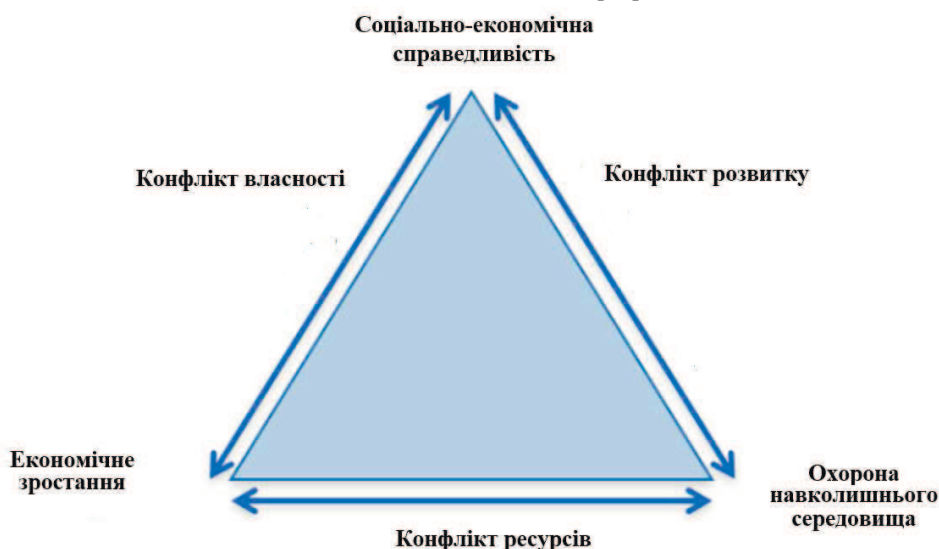

Рис. 3. Конфлікт доменів у сталому туризмі [38]

Ті, хто вивчав розвиток сталого туризму, бачили приклади конфліктів, які виникають, і те, як різні інтерпретації концепції сталого розвитку мають велике значення для того, в якому напрямку йде розвиток. Туристичний бізнес часто зорієнтований на діяльність або інтроспективний погляд на сталий розвиток. Це означає, що ніколи не йдеться про те, чи має існувати туризм чи ні, а про те, як туризм може стати рушійною силою розвитку місцевих суспільств. Часто туризм розглядають

ізолювано від інших видів діяльності, що відбуваються у громаді [45].

Асоціації та громадські органи (часто орієнтовані на навколишнє середовище) зазвичай ставлять ресурси на перше місце. Це можуть бути природні ресурси або культурна спадщина, які потрібно захистити. Ця стратегія щодо розвитку туризму часто зосереджується на встановленні обмежень на кількість відвідувачів (наприклад, національних парків) або обмеженні шкоди ре-

сурсам іншими способами. Такий спосіб мислення критикували за те, що він статичний і не враховує бажання тих, хто живе в цьому районі. Останнє сьогодні набуває щораз більшого значення, тобто варто починати з місцевої громади та потреб і побажань її жителів [19]. Таке тлумачення сталого туризму (на відміну від перспективи, заснованої на діяльності) означає, що туризм сам по собі не є самоочевидним, але його потрібно обговорювати з урахуванням інших видів діяльності, які існують у місцевій громаді.

У цьому ключі останнім часом особливий розвиток спостерігається в екотуризмі та аборигенному туризмі, як секторах, які найбільшою мірою здатні підтримувати баланс між сталістю, прибутками та інтересами місцевих громад.

Процес розвитку туризму та його різна динаміка обертаються навколо характеру туризму, запланованого для певного напрямку чи території, який можна визначити як екотуризм, сталий туризм, зелений туризм або відновлювальний туризм тощо. Екотуризм – це "відповідальна подорож до природних територій, яка зберігає навколишнє середовище, підтримує добробут місцевого населення та передбачає інтерпретацію та освіту" [13]. Згідно із Всесвітньою спілкою охорони природи (IUCN), екотуризм передбачає "екологічно відповідальну подорож до природних зон, щоб насолоджуватися та цінувати природу (і супутні культурні особливості, як минулі, так і теперішні), які сприяють збереженню природи, мають низький вплив на відвідувачів і забезпечують корисну активну соціально-економічну участь місцевого населення". Крім того, Бленгі та Вуд (1993) визначили це як "відповідальну подорож до природних зон, яка зберігає навколишнє середовище та підтримує добробут місцевих жителів" [6, с. 32]. Концепція екотуризму ґрунтується на чітко визначеному наборі принципів, враховуючи "збереження навколишнього середовища та освіти, культурне збереження та досвід, а також економічні вигоди" [14, 16].

Екотуризм мінімізує вплив туризму на туристичні ресурси конкретного місця призначення, враховуючи зменшення фізичного, соціального, інтерактивного та психосоматичного впливу. Екотуризм – це також демонстрація позитивного та відповідального ставлення туристів і господарів до захисту та збереження всіх компонентів навколишньої екосистеми. Екотуризм відображає цілеспрямоване мислення, відповідальне за створення та надання цінності для місця призначення з високим ступенем доброзичливості стосовно місцевих екологічних, політичних або соціальних проблем. Екотуризм загалом відрізняється від масового туризму такими ознаками [15, 34]:

- сумлінна поведінка спрямована на мінімальний вплив на навколишнє середовище;
- чуйність і теплота до місцевих культур, цінностей і біорізноманіття;
- підтримка зусиль щодо збереження місцевих ресурсів;
- спільне використання та надання переваг туризму місцевим громадам;
- участь місцевого населення як стейкхолдера у сфері туризму у процесі прийняття рішень;
- навчання туристів і місцевих жителів чутливості та турботи про навколишнє середовище, оскільки туризм без належної організації може поставити під заг-

розу екосистеми та культури корінних народів і призвести до значної екологічної деградації.

Сталість спрямована на визнання всіх впливів туризму, мінімізацію несприятливих впливів і максимізацію обнадійливих. Сталий туризм передбачає сталі практики для життєздатної підтримки екології туристичного середовища в місці призначення та навколо нього. Сталий туризм – це туризм, заснований на природних ресурсах, який нагадує екотуризм і зосереджується на створенні місць для подорожей із незначним впливом і заохоченні до вивчення природи, має низький вплив, збереження та цінну увагу до благополуччя місцевих спільнот [10, 21, 22]. З іншого боку, екотуризм надихає туристів вивчати навколишнє середовище та піклуватися про нього та ефективно брати участь у збереженні природи і культурних заходах. Отже, екотуризм містить сталий туризм, тоді як у центрі сталого туризму є такі обов'язки:

- турбота, захист і збереження навколишнього середовища, природного капіталу, біорізноманіття та дикої природи;
- забезпечення соціально-економічного добробуту для людей, які живуть у місцях туристичного призначення та поблизу них;
- виявлення, реабілітація, збереження та популяризація культурної та історичної спадщини для навчання відвідувачів;
- об'єднання туристів і місцевих груп для спільної вигоди;
- створення широких і доступних можливостей для туристів.

Екотуризм визначається Міжнародною спілкою охорони природи (IUCN) як екологічно відповідальна подорож, яка надає пріоритет збереженню, залишає низький вплив на відвідувачів і створює можливість соціально-економічного залучення місцевого населення [11].

З часом екотуризм став переважною стратегією використання ресурсів в охоронюваних територіях країн, що розвиваються, оскільки він ефективно долає розрив між вимогами збереження навколишнього середовища та імперативом місцевого економічного розвитку. Своєю чергою, аборигенний туризм (Indigenous tourism) сьогодні став одним із найвидатніших та найефективніших напрямків екотуризму, що дає можливість подолати багато зазначених вище бар'єрів і одночасно розвивати всі сфери сталості – екологічну, соціальну та економічну.

У дослідженні Самаї та Деша [46] розглядають динамічну взаємодію між місцевими громадами та аспекти екотуризму у водно-болотних угіддях Чиліка в Індії. Автори використовують фреймворк DPSIR (Driver-Pressure-State-Impact-Response). Він сприяє комплексному методу прийняття рішень, який враховує потрібний критерій і підхід до співпраці, орієнтований на спільноту. Отримані авторами дані підкреслюють потенціал для відновлення екосистеми Чиліки та пом'якшення несприятливого туристичного впливу за допомогою ефективного управління екотуризмом. Автори стверджують, що потреба у співпраці між стейкхолдерами стає вирішальною для ефективного управління екотуризмом, як показано на прикладі Мангаладжоді, що є прикладом успішного результату екотуризму під керівництвом громади. Однак певні передумови, такі як поширення

знань, навчання, фінансова підтримка, просування культури, екологічна інфраструктура та відданість збереженню, визнано необхідними для забезпечення довгострокової участі громади в ініціативах екотуризму.

Мабуть, найвідомішими з корінних народів є австралійські аборигени. Одним із прикладів екотуру, який зосереджується на культурі корінних народів в Австралії, є Mungalla Aboriginal Tours, які пройшли екосертифікацію Eco Tourism Australia. Ця туристична компанія зосереджена на знайомстві мандрівників із місцевими екологічними проектами та необхідністю та важливістю збереження землі, ділячись деякими культурними практиками, які тісно пов'язані зі землею. Деякі з цих проєктів є навіть регенеративними, тобто мандрівники можуть залишити землю у кращому стані, ніж вони її знайшли. У 2014 р. Mungalla Aboriginal Corporation for Business отримала грант Австралійської етичної спільноти (Australian Ethical Community) на суму 20 000 дол. США. Кошти були спрямовані, зокрема, на підвищення кваліфікації безробітної молоді корінних народів для досягнення позитивних екологічних та соціальних результатів станції Mungalla, а також для того, щоб допомогти продовжувати усно передавати багату культурну історію Nywaigi. Надана фінансова підтримка дала Mungalla можливість найняти місцевого аборигенного власника Nywaigi, який впровадив заходи зі збереження та посадив понад 3000 дерев на станції Mungalla, здійснював керівництво дев'ятьма учасниками програми "робота за допомогу" і навчив понад 200 іноземних студентів і шкільних груп щодо біорізноманіття та відновлення водно-болотних угідь [2]. Цей проєкт є наочною ілюстрацією об'єднання зусиль стейкхолдерів для впровадження елементів сталого туризму, з очевидними перевагами для природних ресурсів та громади в рамках дестинації.

Крім того, культура майя у громадах на півдні Мексики є важливим аспектом загальної історії та культури країни. Оскільки мексиканський уряд хотів створити можливості для туризму в зоні майя, цей важливий проєкт екотуризму було запущено, і в 2014 р. було створено заповідник Маякаан за допомогою Мезоамериканської ініціативи з туризму рифів (MARTI), Міністерства туризму та Національної комісії природних територій, що охороняються. Мета полягає в тому, щоб ознайомити мандрівників з багатством місця призначення, культурою корінного населення та популяризувати заповідник. Отже, кошти від туризму спрямовуються в місцеву громаду, щоб сприяти соціальному та економічному розвитку корінних народів. Цей новий напрям екотуризму використовує стійкий підхід, орієнтований на громаду, який приносить користь громадам майя та пропонує альтернативу масовому туризму. Напрямок приносить користь 14 кооперативам у дев'яти громадах Феліпе Каррільо Пуерто, Муїл і Пунта Аллен. Мета полягає в тому, щоб консолідувати Маякаан як економічно вигідну, сталу дестинацію з низькою щільністю населення, яка допоможе забезпечити соціальний та економічний розвиток місцевих громад, одночасно знімаючи певний тиск на Канкун і Рив'єру Майя через великий обсяг традиційного (звичайного) туризму. Незважаючи на те, що Маякаан розпочав свою роботу порівняно недавно, він уже окупив свої інвестиції в розмірі 500 дол. США [2]. Цей проєкт також ілю-

струє синергію зусиль органів публічного управління, галузевих альянсів та місцевих громад у вирішенні проблем впровадження інструментів сталого туризму.

У північних частинах країн Норвегії, Швеції, Фінляндії саами є корінною культурою з багатою історією, яку дуже шанують у цих скандинавських країнах. Аборигенна екотуристична компанія Nutti Sámi Siida у Швеції є екологічним туром, сертифікованим Шведським товариством екотуризму, а також кількома додатковими знаками стійкого та місцевого туризму. Їх заявлена ініціатива полягає в тому, щоб у своїх турах дотримуватися етики, яку практикують у житті саамі, тобто виявляти велику повагу до природи, тварин і культури корінного населення. У рамках ініціатив суб'єктів публічного управління у співпраці з приватним сектором і громадами, докладають значних зусиль щодо забезпечення зв'язку корінного народу саамі з регіональним розвитком у Швеції. Проте існує очевидна потреба в інтегрованій перспективі просторового планування та планування землекористування, а також галузевих аспектів – транспорту, інфраструктури та, що критично, природних ресурсів і видобувних галузей (енергетики, гірничої промисловості, лісового господарства). Вважають, що потреби громад саамів у землекористуванні потрібно враховувати в рамках аналізу впливу землекористування та управління, і це треба робити в усіх галузевих процесах видачі дозволів, рухаючись до комплексної національної політики відносно саамів [42].

Характер взаємодії та відносин між стейкхолдерами екотуризму визначає їхню співпрацю. Забезпечення участі громади має вирішальне значення для забезпечення сталого розвитку екотуризму в напрямках, що розвиваються.

У цьому контексті доцільно зазначити модель, запропоновану Huams et al. [27] – модель найкращого досвіду туризму тропічних лісів, у якому традиційні знання, передача культурних паттернів, екосистема та добробут корінного населення є неподільними. Цей цілісний підхід має потенціал для ширшого застосування в розробленні підходів до участі в культурній обізнаності для низки зацікавлених сторін територій, що охороняються, враховуючи публічних менеджерів і туристичну індустрію. Хоча публікація Huams et al. датується 2008 р., висновки і пропозиції, що вона містить, актуальні й сьогодні.

Отже, можна стверджувати, що впровадження практик сталого туризму має позитивний вплив на досягнення різноманітних ЦСР – не тільки екологічного, а й економічного та соціального спрямування, і навіть таких як ЦСР9 ("Інновації та інфраструктура").

У деяких випадках екотуризм зробив дійсно значний внесок у сталий розвиток. Однак є також випадки, коли вплив екотуризму є або непомітним, або руйнівним [54]. Невдачі в екотуризмі можуть виникати з різних причин. Найпомітнішими в літературі є твердження про те, що йому бракує ефективної співпраці та партнерства із стейкхолдерами, і він характеризується недостатніми компетенціями стейкхолдерів (стратегічними, плановими та операційними) та поганим управлінням [4, 17, 28].

Wondirad та ін. [54] запропонували концепцію створення ефективної співпраці стейкхолдерів (рис. 4).

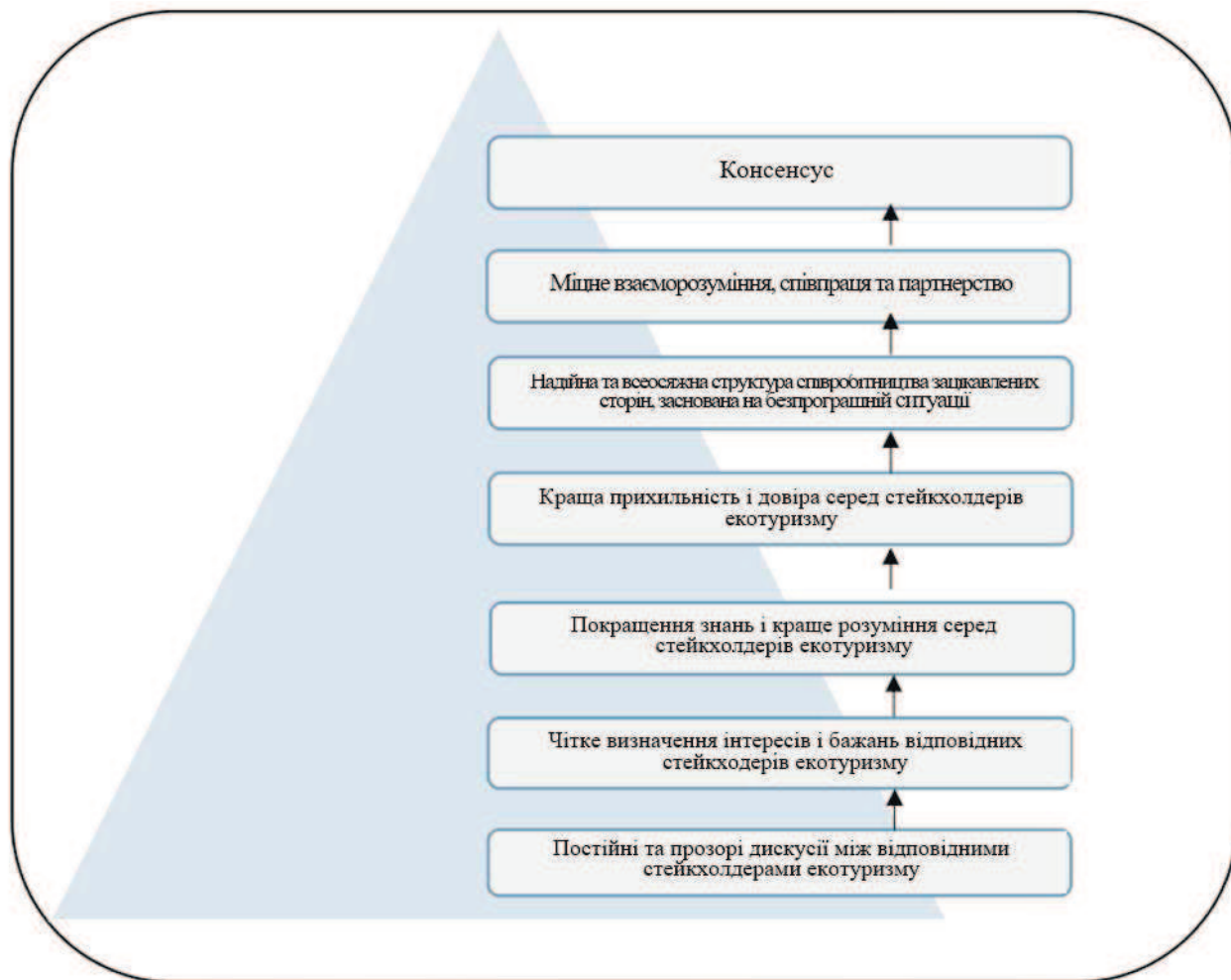

Рис. 4. Процедури досягнення консенсусу між стейкхолдерами екотуризму для створення ефективної співпраці [54]

Відсутність збалансованості інтересів усіх стейкхолдерів, особливо інтересів місцевих громад, призводить до виникнення феномену "bluewashing" – коли екотуризм фактично використовується проти корінних громад. Наприклад, у Маріці (Бразилія) жителі села Мб'я-Гуарані Ka'Ari-Xoví-Пора (відомого португальською як Aldeia Mata Verde Bonita) зараз стикаються з можливістю бути відтісненими через величезний курорт під брендом "Марай". Назва походить від священної концепції гуарані, що означає "земля без зла", і, за словами представників спільноти, її обрали розробники без отримання дозволу від самих гуарані. Проект очолює іспанська фірма Cetya, комерціалізована на місцевому рівні як IDB do Brasil. Його підтримують два лідери галузі – американська компанія Marriott Hotels і німецька компанія Siemens, а також швейцарська школа гостинності ENH у Лозанні. Хоча проєкт рекламують як "розвиток із турботою про навколишнє середовище", він охоплюватиме три розкішні готелі із загальною кількістю 1100 номерів. Слоган на сайті проєкту – "райське життя". Цільовим місцем є вузька смуга прибережних водно-болотних угідь у біологічному заповіднику, заснованому в 1984 р., за 41 км на південь від Ріо-де-Жанейро [39].

Отже, взаємозв'язок між туризмом і корінним населенням є остаточним випробуванням сталого туризму

як концепції управління туризмом і збереження культурної спадщини. Приклади реалізації практик сталого туризму в конкретних країнах та дестинаціях дають змогу систематизувати основні наявні переваги та виклики (рис. 5).

Висновки Hussain et al. [26] демонструють, що всі наявні бар'єри є істотними та впливають на розвиток сталого туризму, однак найбільш критичними є "відсутність зацікавленості уряду", "обмеження фінансування" та "відсутність інтеграції між установами та державно-приватними партнерствами (4P)". Водночас наслідки цих бар'єрів можуть відрізнятися від країни до країни через різні соціально-культурні, економічні, екологічні та політичні умови.

Маючи це на увазі, можна спроектувати та розробити структуру співпраці для стейкхолдерів екотуризму. Це має бути структура, яка поєднує теорії зацікавлених сторін і співробітництва з принципами потрібного критерію та об'єднує відповідних стейкхолдерів екотуризму на загальній платформі, щоб дати їм можливість обговорювати та діяти з питань, які мають значення для них самих і для сектору екотуризму. Рамкова основа має бути спрямована на вирішення багатьох проблем, пов'язаних із сектором екотуризму, та інформування стейкхолдерів про їхню очікувану роль у досягненні сталого розвитку екотуризму.

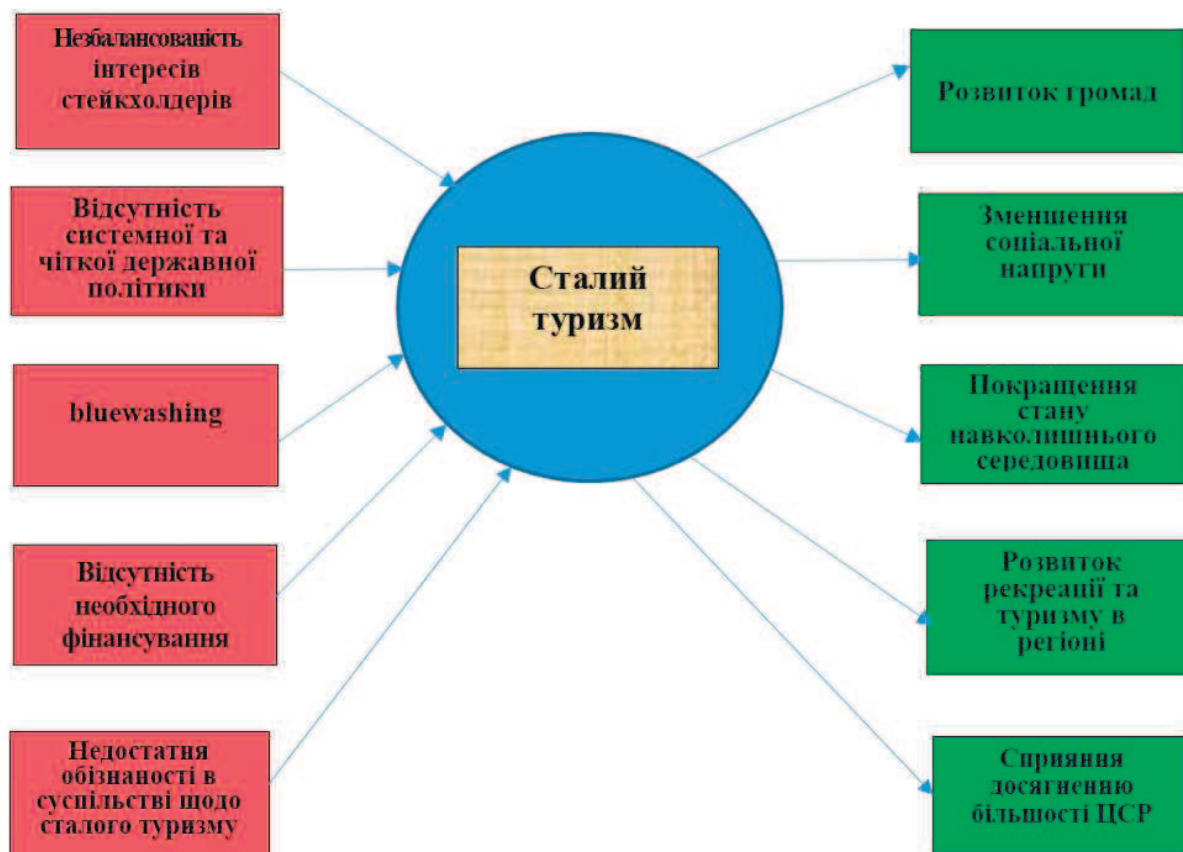

Рис. 5. Переваги та бар'єри сталого туризму

Примітка: авторська розробка.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Сталий розвиток у сфері туризму та рекреації є не лише екологічним чи економічним питанням, а й важливим напрямом публічного управління. Забезпечення збалансованого розвитку туристичних дестинацій вимагає ефективної політики, стратегічного планування та координації між урядом, приватним сектором і громадськими організаціями. Державна адміністрація відіграє ключову роль у розробленні та впровадженні політик, що сприяють екологічно безпечному, соціально відповідальному та економічно життєздатному туризму.

Проведене дослідження дало змогу досягти мети та виконати поставлені завдання, на основі чого зроблено висновок про те, що для того щоб відповідати визначенню сталого туризму, дестинації повинні застосовувати міждисциплінарний, цілісний (холістичний) та інтегративний підходи, які містять чотири основні цілі/показники: 1) демонстрація сталого управління дестинацією; 2) максимізація соціальних та економічних вигод для місцевих спільнот та мінімізація негативного впливу; 3) максимізація вигод для місцевих спільнот, відвідувачів та об'єктів культурної спадщини за мінімального впливу; 4) максимізація користі для довкілля та мінімізація негативного впливу. Ці критерії призначені для використання дестинаціями будь-якого типу та масштабу. Такі критерії є частиною відповіді туристичного співтовариства на глобальні виклики, окреслені Організацією Об'єднаних Націй у її цілях розвитку тисячоліття, і тому можуть бути використані в публічно-

му управлінні в домені як розвитку туризму, так і сталого розвитку країни та її регіонів.

Дослідження показало, що незважаючи на очевидні переваги сталого розвитку у сфері туризму та рекреації, досі існує низка перешкод і підводних каменів, одним із найважливіших з яких є відсутність балансу інтересів стейкхолдерів. Своєю чергою, аборигенний туризм у сфері екотуризму дає змогу максимально подолати ці бар'єри. Результати дослідження та запропонований фреймворк для екотуризму передбачає, що планування, засноване на принципах сталого екотуризму, є обов'язковою умовою для належного управління дестинацією, щоб забезпечити ефективний компроміс між бізнес-інтересами та сталістю навколишньої екосистеми.

Критерії сталості туризму вказують, що має бути зроблено, але не вказують, як це зробити чи буде досягнуто мети – для цього необхідні широкомасштабні емпіричні дослідження з урахуванням специфіки кожного регіону, дестинації та громади, яка, своєю чергою, визначається не лише екологічною та соціальною складовою, а й політико-регуляторними та культурними, а в останнє десятиліття також й геополітичними факторами.

Отже, публічне управління у сфері туризму повинно ґрунтуватися на міжсекторальному підході, який передбачає баланс між економічними інтересами, екологічною сталістю та соціальною відповідальністю. Успішні приклади державного регулювання та співпраці з бізнесом і громадами демонструють, що сталий розвиток туризму можливий за умови ефективного державного управління, політичної волі та активної участі громадянського суспільства.

Подальші дослідження можна зосередити на розробленні конкретних моделей управління сталим туризмом у різних регіонах, враховуючи їхні соціально-економічні, екологічні та політичні особливості.

References

- Andlib, Z., & Salcedo-Castro, J. (2021). The impacts of tourism and governance on CO2 emissions in selected South Asian countries. *Etikonomi*, 20(2), 385-396.
- Arjona, M. (2025). *Sustainable Tourism Practices and Their Effect on Local Communities*. Society Publishing.
- Azam, M., Alam, M. M., & Hafeez, M. H. (2018). Effect of tourism on environmental pollution: Further evidence from Malaysia, Singapore and Thailand. *Journal of cleaner production*, 190, 330-338. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.04.168>
- Backman, K. F., & Munanura, I. (2015). Introduction to the special issues on ecotourism in Africa over the past 30 years. *Journal of Ecotourism*, 14(2-3), 95-98. <https://doi.org/10.1080/14724049.2015.1128058>
- Baloch, Q., Shah S., Iqbal, N., Sheeraz, M., Asadullah, M., Mahar, S., Khan, A. (2023). Impact of tourism development upon environmental sustainability: a suggested framework for sustainable ecotourism. *Environmental Science and Pollution Research International*, 30(3), 5917-5930. <https://doi.org/10.1007/s11356-022-22496-w>
- Blangy, S., & Wood, M. E. (1993). Developing and implementing ecotourism guidelines for wildlands and neighboring communities. *Ecotourism Society*, pp 32-54.
- Bramwell, B., & Lane, B. (2011). Critical research on the governance of tourism and sustainability. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(4-5), 411-421. <https://doi.org/10.1080/09669582.2011.580586>
- Bricker, K., & Schultz, J. (2015). Sustainable tourism in the USA: A comparative look at the global sustainable tourism criteria. *Tourism Recreation Research*, 36(3), 215-229.
- Budeanu, A., Miller, G., Moscardo, G., & Ooi, C. S. (2016). Sustainable tourism, progress, challenges and opportunities: An introduction. *Journal of Cleaner Production*, 111, 285-294. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2015.10.027>
- Butowski, L. (2021). Sustainable tourism: a human-centered approach. *Sustainability*, 13(4), 1835. <https://doi.org/10.3390/su13041835>
- Carr, A., Ruhanen, L., Whitford, M., Lane, B. (2018). *Sustainable tourism and Indigenous peoples*. Routledge.
- Cervený, L. (2022). Sustainable recreation and tourism: Making sense of diverse conceptualizations and management paradigms. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 38, 100520. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2022.100520>
- Cheia, G. (2013). Ecotourism: Definition and concepts. *Journal of Tourism*, 15, 56-60.
- Cobbinah, P. B. (2015). Contextualising the meaning of ecotourism. *Tourism Management Perspectives*, 16, 179-189. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2015.07.015>
- Confente, I., & Scarpi, D. (2021). Achieving environmentally responsible behavior for tourists and residents: A norm activation theory perspective. *Journal of Travel Research*, 60(6), 1196-1212. <https://doi.org/10.1177/0047287520938875>
- de Grosbois, D., & Fennell, D. A. (2022). Sustainability and ecotourism principles adoption by leading ecolodges: Learning from best practices. *Tourism Recreation Research*, 47(5-6), 483-498. <https://doi.org/10.1080/02508281.2021.1875170>
- Diamantis, D. (2018). Stakeholder ecotourism management: exchanges, coordination's and adaptations. *Journal of Ecotourism*, 17(3), 203-205. <https://doi.org/10.1080/14724049.2018.1502122>
- Dias, Á., Viana, J., & Pereira, L. (2024). Barriers and policies affecting the implementation of sustainable tourism: the Portuguese experience. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 1-19. <https://doi.org/10.1080/19407963.2024.2314514>
- Dixon, B. (2023). *Tourism industry: Sustainability and new directions*. NY Research Press.
- Dodds, R., & Butler, R. W. (2009). Inaction more than action: Barriers to the implementation of sustainable tourism policies. In S. Gössling, C. M. Hall, & D. Weaver (Eds.), *Sustainable tourism futures* (pp. 41-57). Routledge.
- Fennell, D.A. (2020). *Ecotourism*. Routledge.
- Fennell, D. A. (2001). A content analysis of ecotourism definitions. *Current issues in tourism*, 4(5), 403-421. <https://doi.org/10.1080/13683500108667896>
- Hall, C. M. (2011). Policy learning and policy failure in sustainable tourism governance: From first-and second-order to third-order change? *Journal of Sustainable Tourism*, 19(4-5), 649-671. <https://doi.org/10.1080/09669582.2011.555555>
- Hassan, A., Kennell, J., & Chaperon, S. (2020). Rhetoric and reality in Bangladesh: Elite stakeholder perceptions of the implementation of tourism policy. *Tourism Recreation Research*, 45(3), 307-322. <https://doi.org/10.1080/02508281.2019.1703286>
- Hatipoglu, B., Alvarez, M. D., & Ertuna, B. (2016). Barriers to stakeholder involvement in the planning of sustainable tourism: The case of the Thrace region in Turkey. *Journal of Cleaner Production*, 111, 306-317. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.11.059>
- Hussain, K., Sun, H., Ramzan, M., Mahmood, S., & Zubair Saeed, M. (2024). Interpretive Structural Modeling of Barriers to Sustainable Tourism Development: A Developing Economy Perspective. *Sustainability*, 16(13), 5442. <https://doi.org/10.3390/su16135442>
- Hyams, W., Grant, E., Elder, J., Birtles, A. (2008). Finding new meaning for old values: Aboriginal cultural tourism planning in and adjacent to protected areas. https://www.researchgate.net/publication/242244078_Finding_new_meaning_for_old_values_Aboriginal_cultural_tourism_planning_in_and_adjacent_to_protected_areas
- Kennedy, M. O., Monica, V. V., Maria, A. S. N., & Carlos, A. R. G. (2013). Ecotourism in developing countries: a critical analysis of the promise, the reality and the future. *Journal of Emerging Trends in Economics and Management Sciences*, 4(5), 481-486.
- Klimkeit, D., & Wong, C. (2024). *Sustainable practices in tourism and hospitality: Insights from Dubai*. Grin Verlag.
- Kumar, M., Arora, N., & Gautam, P. (2021). Sustainable development of recreation and tourism. *E3S Web of Conferences*, 296, 05014. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202129605014>
- Kuo, H. M., Su, J. Y., Wang, C. H., Kiatsakared, P., Chen, K. Y. (2021). Place attachment and environmentally responsible behavior: The mediating role of destination psychological ownership. *Sustainability*, 13, 6809. <https://doi.org/10.3390/su13126809>
- Lee, T. H., & Hsieh, H. P. (2016). Indicators of sustainable tourism: A case study from a Taiwan's wetland. *Ecological Indicators*, 67, 779-787. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2016.03.023>
- Lee, T. H., Jan, F. H., & Liu, J. T. (2021). Developing an indicator framework for assessing sustainable tourism: Evidence from a Taiwan ecological resort. *Ecological Indicators*, 125, 107596. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2021.107596>
- Liang, Y., Wang, L., & Zhu, Y. (2018). Using environmental sensitivity for discussing the correlation between ecotourism cognition and environmental attitude. *Ekoloji Dergisi*, 27(106), 1653-1659.
- Lundberg, E. (2014). *Tourism impacts and sustainable development*. Gothenburg: University of Gothenburg.
- Market Data Forecast (2024). *Global Sustainable Tourism Market Research Report*. <https://www.marketdataforecast.com/market-reports/sustainable-tourism-market>
- Market Research (2024). *Sustainable Tourism Market Report By Tourism Type (Ecotourism, Adventure Tourism, Cultural Tourism, Wildlife Tourism, Community-based Tourism, Green Tourism, Agro-tourism)*. <https://marketresearch.biz/report/sustainable-tourism-market/>
- McCool, S., & Bosak, K. (2016). *Reframing sustainable tourism*. Springer.
- Mielly, M. (2023). 'Bluwashing': how ecotourism can be used against indigenous communities. *The Conversation*. <https://the->

- conversation.com/bluewashing-how-ecotourism-can-be-used-against-indigenous-communities-212485
40. Mody, M., Woosnam, K. M., Suess, C., & Dogru, T. (2023). Hapless victims or empowered citizens? Understanding residents' attitudes towards Airbnb using Weber's Theory of Rationality and Foucauldian concepts. In: *Theoretical Advancement in Social Impacts Assessment of Tourism Research* (pp. 76-98). Routledge.
 41. Mowforth, M., & Munt, I. (2015). *Tourism and sustainability: Development, globalisation and new tourism in the third world*. Routledge
 42. Munanura, I. E., Needham, M. D., Lindberg, K., Kooistra, C., & Ghahramani, L. (2023). Support for tourism: The roles of attitudes, subjective wellbeing, and emotional solidarity. In: *Theoretical Advancement in Social Impacts Assessment of Tourism Research* (pp. 206-221). Routledge.
 43. Neshat, N., Moayedfar, S., Rezaee, K., & Amrollahi Biuki, N. (2021). Sustainable planning of developing tourism destinations after COVID-19 outbreak: A deep learning approach. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 1–21. <https://doi.org/10.1080/19407963.2021.1970578>
 44. OECD (2019). Linking the Indigenous Sami People with Regional Development in Sweden, OECD Rural Policy Reviews, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/9789264310544-en>
 45. Saarinen, J. (2019). *Tourism and sustainable development goals: Research on sustainable tourism geographies*. Routledge.
 46. Samai, R., and Dash, M. (2024). Stakeholder engagement in advancing sustainable ecotourism: an exploratory case study of Chilika Wetland. *Discover Sustainability*, 5(1). <https://doi.org/10.1007/s43621-024-00233-2>
 47. Shaheen, K., Zaman, K., Batool, R., Khurshid, M. A., Aamir, A., Shoukry, A. M.,... & Gani, S. (2019). Dynamic linkages between tourism, energy, environment, and economic growth: evidence from top 10 tourism-induced countries. *Environmental Science and Pollution Research*, 26, 31273–31283. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-1596043/v1>
 48. Stoddard, J. E., Pollard, C. E., & Evans, M. R. (2012). The triple bottom line: A framework for sustainable tourism development. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 13(3), 233–258. <https://doi.org/10.1080/15256480.2012.698173>
 49. Sun, Y., Yesilada, F., Andlib, Z., & Ajaz, T. (2021). The role of eco-innovation and globalization towards carbon neutrality in the USA. *Journal of Environmental Management*, 299, 113568. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2021.113568>
 50. UNWTO (2018). Tourism for development – Volume I: Key areas for action. UNWTO E-library. <https://doi.org/10.18111/9789284419722>
 51. UNWTO (n.d.). Tourism in the 2030 Agenda. <https://www.unwto.org/tourism-in-2030-agenda>
 52. Walker, Th., Demir, E., Machnik-Kekesi, G., Kelly, V. (Eds.). (2024). *Sustainable tourism: Frameworks, practices, and innovative solutions*. Palgrave Macmillan.
 53. Wang, Ch., Zhang, J., Cao, J., Duan, X. (2019). The impact of behavioral reference on tourists' responsible environmental behaviors. *The Science of The Total Environment*, 694, 133698. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2019.133698>
 54. Wondirad, A., Tolkach, D., & King, B. (2020). Stakeholder collaboration as a major factor for sustainable ecotourism development in developing countries. *Tourism Management*, 78, 104024. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2019.104024>
 55. Zhang, N., Ren, R., Zhang, Q., & Zhang, T. (2020). Air pollution and tourism development: An interplay. *Annals of Tourism Research*, 85, 103032. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.103032>

A. K. Karmansky

Ukrainian National Forestry University, Lviv, Ukraine

GLOBAL PROBLEMS OF IMPLEMENTING SUSTAINABLE DEVELOPMENT TOOLS IN THE FIELD OF TOURISM AND RECREATION

Introduction. The goal of the sustainable tourism industry is to provide eco-friendly, low-impact travel experiences. While reducing ecological footprints, this industry supports local economic growth and cultural preservation. Travelers' growing demand for eco-friendly travel alternatives and experiences that provide a stronger involvement with local communities is driving this market's growth as environmental challenges gain international attention. Governmental and non-governmental initiatives that promote environmentally friendly tourist practices also aid in the industry's growth. In the meanwhile, a number of barriers continue to impede the expansion and development of ecotourism. The interests of all parties involved are not satisfied. Additionally, there may have been misunderstandings regarding the attainment and integration of sustainable development with tourism and its forms among visitors, locals, stakeholders in the industry, and other organizations that are directly or indirectly related to tourism.

Relevance of the study. An important task arises: to integrate tourism with sustainable development, and to implement core indicators of sustainability with recreation and tourism development.

Methods. The following general scientific methods were used as research tools: analysis and synthesis, analytical modeling methods, system and functional approaches. The paradigm of social constructivism was chosen as the epistemological basis of the research. The practical research tools are based on the use of content analysis and the case study method. In addition, the use of grounded theory elements made it possible to identify key areas of research on the characteristics and challenges in the field of sustainable development of the tourism and recreation sectors.

Results. The study demonstrated that despite evident advantages of sustainable development in the field of tourism and recreation, there are still a range of barriers and pitfalls, one of the most crucial of which is the lack of balancing stakeholders' interests. In turn, Indigenous tourism within the domain of ecotourism allow overcoming these barriers to maximum extent. According to the research findings and the proposed ecotourism framework, destination management must use sustainable ecotourism principles in their planning in order to provide a successful trade-off between the sustainability of the environmental ecosystem and corporate interests.

Keywords: sustainable development; ecotourism; aboriginal tourism; sustainability; stakeholders, public governance; public-private partnership; territorial development; tourism destination management.